

УДК 811.162.1'354

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/86-1-40>**Юрій ЗАВАДСЬКИЙ,**

orcid.org/0000-0003-3300-0771

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри іноземних мов та методик їх навчання
Кременецької гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка
(Кременець, Тернопільська область, Україна) dryuryzavadsky@gmail.com**ЗМІНИ В ПРАВОПИСІ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ, ЩО ВВІЙДУТЬ В ДІЮ 2026 РОКУ**

У статті ми аналізуємо матеріал повідомлення Ради польської мови при Президії Польської академії наук від 10 жовтня 2024 року з метою узагальнити запропоновані зміни правопису польської мови, що буде введений в дію з 1 січня 2026 року, проводимо паралелі з актуальною редакцією правопису та зосереджуємося на перспективності нововведень. Нова редакція правопису польської мови в аспектах, які пропонує повідомлення Ради польської мови, демонструє важливі напрямки розвитку сучасної мови в умовах інформаційного суспільства, оптимізації засобів і посилення взаємних впливів між мовами. Передовсім, це потреба створення умов, за яких навіть інтуїтивне володіння мовною графікою може бути підставою для правильного письма. Задля цього, в свою чергу, уніфікація окремих принципів написання слів дозволить мовцям уникати помилок на письмі. Введення в словник сучасної польської мови іноземних слів, використання вже наявних запозичень з рисами різних епох і культурно-історичних ситуацій також зумовило зміни, що викладені в згаданому повідомленні Ради польської мови. У статті ми наводимо приклади застосування оновлених правил написання окремих слів, а також на конкретних прикладах порівнюємо їх із діючими правилами. Основні зміни стосуються написання власних назв з великої та малої літери та з префіксами, часток зі сполучниками, заперечної частки з дієприкметниками, повторюваних слів, що складають семантичну й прагматичну єдність, назв місць, нагород, почесних звань, окремих іноземних слів за аналогією до їхнього використання в мовах-донорах та окремих префіксів. Зміни стосуються багатьох аспектів запису слів польської мови, які досі не мали чіткого визначення або потребували уніфікації. Нововведення потребують пильної уваги полоністів, учителів польської мови, перекладачів, літераторів і працівників державних установ задля забезпечення якісного використання писемної польської мови у їхній роботі у відповідності до проаналізованих у статті вимог.

Ключові слова: польська мова, правопис польської мови, мовна графіка, орфографія.

Yurii ZAVADSKYI,

orcid.org/0000-0003-3300-0771

PhD in Philology,

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Methods of Teaching
Kremenets Taras Shevchenko Humanitarian and Pedagogical Academy
(Kremenets, Ternopil region, Ukraine) dryuryzavadsky@gmail.com**CHANGES IN POLISH SPELLING TO COME INTO EFFECT IN 2026**

In the article we analyse the material of the message of the Polish Language Council at the Presidium of the Polish Academy of Sciences dated 10 October 2024 in order to summarise the proposed changes to the Polish language spelling, which will come into force on 1st January 2026, draw parallels with the current version of the spelling and focus on the prospects of innovations. The new edition of the Polish language spelling in the aspects proposed by the Polish Language Council's announcement demonstrates important areas of development of the modern language in the context of the information society, optimisation of means and strengthening of mutual influences between languages. First and foremost, it is the need to create conditions under which even an intuitive knowledge of language graphics can be the basis for correct writing. For this purpose, unification of certain principles of spelling will allow the speaker to avoid mistakes in writing. The inclusion of foreign words in the vocabulary of modern Polish, the use of existing borrowings with features of different epochs and cultural and historical situations also led to the changes set out in the above-mentioned message of the Polish Language Council. In the article we provide examples of the application of the updated spelling rules for certain words and compare them with the current rules using specific examples. The main changes concern the capitalisation of proper names and prefixes, particles with conjunctions, the negative participle with participles, repeated words that form a semantic and pragmatic unity, names of places, awards, honorary titles, certain foreign language words similar to their use in donor languages, and certain prefixes. The changes concern many aspects of the spelling of Polish words that have not yet been clearly defined or required unification. The innovations require the close attention of researcher, Polish language teachers, translators, writers and employees of state institutions to ensure the quality use of written Polish in their work in accordance with the requirements analysed in the article.

Key words: Polish language, Polish spelling, language graphics, orthography.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку польської мови, поява нової лексики, розширення сфер застосування мови вимагають регулярного перегляду правописних засад. 10 жовтні 2024 року Рада польської мови при Президії Польської академії наук прийняла чергові зміни до правопису, які будуть введені в дію 1 січня 2026 року (Komunikat Rady Języka Polskiego). Зміни стосуються багатьох аспектів запису слів польської мови, які досі не мали чіткого визначення або потребували уніфікації. Нововведення потребують пильної уваги полоністів, учителів польської мови, перекладачів, літераторів і працівників державних установ задля забезпечення якісного використання писемної польської мови у їхній роботі у відповідності до проаналізованих у статті вимог.

Аналіз досліджень. У статті ми аналізуємо повідомлення Ради польської мови при Президії Польської академії наук від 10 жовтня 2024 року, яке містить опис усіх актуальних нововведень (Komunikat Rady Języka Polskiego). Подробиці змін викладено в окремому документі «Zasady pisowni i interpunkcji polskiej» (Zasady pisowni i interpunkcji). Про потреби введення змін у правопис польської мови заявляли дослідники-мовознавці, серед яких варто згадати А. Марковського, Е. Полянського, М. Маліновського, Й. Беня. Зміни набули широкого обговорення також і на шпальтах інтернет-видань.

Мета статті — визначити ключові аспекти нововведень у правописі польської мови, які ввійдуть в дію з 1 січня 2026 року, з'ясувати доцільність цих змін через порівняння з діючою версією правопису. Стаття також має на меті донести українською мовою відомості про новітні реформи в графіці польської мови дослідникам, які займаються суміжними науковими проблемами, проте не володіють польською мовою.

Виклад основного матеріалу. У повідомленні Ради польської мови при Президії Польської академії наук від 10 жовтня 2024 року зазначено, що «Рада вважає, що запровадження цих змін, які стосуються лише так званих загальноприйнятих правил правопису, матиме перевагу в спрощенні та уніфікації написання певних груп слів і словосполучень, усуненні винятків, а також усуненні правил, застосування яких є проблематичним з різних причин, наприклад, через те, що вимагає від автора занадто детального аналізу змісту тексту. Це, своєю чергою, сприятиме зменшенню кількості мовних помилок і, можливо, дасть змогу авторам зосередитися на інших аспектах правильності тексту, окрім орфографії. Рада зазначає, що більшість запроваджених змін вимагалися вже

багато років тому, але з різних причин не могли стати обов'язковими до виконання раніше. Щоб дати всім особам та установам, особливо видавцям, авторам словників та шкільних програм, час підготуватися до нової ситуації, Рада вирішила, що прийняті зміни набудуть чинності з 1 січня 2026 року. Слід нагадати, що компетенція Ради польської мови встановлювати правила орфографії та пунктуації підтверджується статтею 13(1) Закону від 7 жовтня 1999 року про польську мову (з наступними змінами), і не існує жодної іншої установи чи інстанції, яка б мала таку компетенцію» (Komunikat Rady Języka Polskiego).

До 2026 року прийняте написання *nie-* з прикметниками й відприкметниковими прислівниками разом лише в простій формі, натомість при записі вищого й найвищого ступеня порівняння *nie-* потрібно було писати окремо. Існував виняток, коли частка *naj* у найвищому ступені порівняння знаходилася перед часткою *-nie-*: *najniegrzeczniejszy*, *najniemilszy*. У сучасній польській мові відтак 2025 року запропоновано написання *nie-* з прикметниками й відприкметниковими прислівниками разом. Ця зміна стосується всіх ступенів порівняння: *niebanalny*, *nieżyciowy*, *nieszczęsny*, *nieautorski*, *nieadekwatny*; *nielepiej*, *nienajlepiej*, *nieprędzej*, *nienajprędzej*; *nieczęsto*, *nieżyciowo*, *nieadekwatnie*; *niewielki*, *niewiekszy*, *nienajwiekszy*. Надалі окремо пропонується писати *nie-* з прислівниками, які не походять від прикметників, наприклад, *nie tylko*, *nie jutro*, *nie zawsze*.

Запроваджується написання разом часток *niby-*, *quasi-* зі словами, які пишуться з малої літери. Прикладом можуть послужити лексеми: *nibynóżki*, *nibyliść*, *nibyjagoda*, *nibybłona*, а також *nibygoty*, *nibyludowy*, *niebyartysta* тощо. До цього часу згадані частки трактувалися як одиниці в ролі префіксів, відтак пропонувалося їх запис через дефіс: *quasi-opiekun*, *niby-artysta*, проте разом писалися біологічні терміни: *nibynóżki*. У розумінні польського мовознавства ці частки стануть повноцінними префіксами, чим і обґрунтоване написання разом. Своєрідним винятком можуть слугувати лексеми, що пишуться з великої літери та слугують власними назвами. У такому випадку рекомендований запис через дефіс, наприклад: *quasi-Gates*, *niby-Stalin*.

Із входженням в сучасну польську мову великого масиву лексичного матеріалу з англійської мови виникає потреба врегулювання написання слів із запозиченими префіксами, які часто трактуються мовцями як самостійні частини мови. Йдеться про такі префікси, як, наприклад, *super-*, *mega-*. Використання в поточному писемному

мовленні польською мовою, що особливо стосується сучасних соціальних мереж і засобів міжособистісного спілкування, доводить специфічне функціонування цих префіксів у ролі прикметників або прислівників аналогічно до прикметників і прислівників англійської мови *super, mega*. Існують проте й омоформні префікси цих прикметників, які пишуться разом з іменниками та прикметниками. Зміни у 2026 році передбачатимуть відповідно кілька важливих уточнень. У ролі префіксів згадані мовні одиниці повинні фіксуватися на письмі разом зі словами аналогічно до інших варіантів написання з питомо польськими префіксами: *makroświat, maksispódnica, wegeburger*. Знову ж таки винятком слугуватиме написання цих префіксів зі власними назвами, географічними назвами, назвами національностей, які пишуться згідно вимог правопису сучасної польської мови з великої літери: *super-Amerykanin*. Поряд із цим допускається написання окремо таких часток як *super-, ekstra-, eko-, wege-, mini-, maxi-, midi-, mega-, makro-*, які в свою чергу можуть функціонувати в усному й писемному мовленні як самостійні одиниці в ролі прикметників чи прислівників. Автори проекту наводять такі приклади: лексема *miniwieża* або *mini wieża*, оскільки можливе використання інверсії *wieża* (яка?) *mini*; *superpomysł* або *super pomysł*, оскільки можливе *pomysł* (який?) *super*; *ekstrazarobki* або *ekstra zarobki*, оскільки можливе *zarobki* (які?) *ekstra*; *ekożywność* або *eko żywność*, оскільки можливе *żywność* (яка?) *eko*.

Важливість врегулювання написання новітніх запозичень незаперечна. Історія польської мови доводить важливість вчасного врегулювання написання іншомовних мовних одиниць із інтенсивного напливу, що зумовлений певною історичною, економічною й геополітичною ситуацією. Важливою також наголосити на особливості функціонування іншомовних запозичень у польській мові, що пов'язана з використанням латинки на письмі та етико-культурній близькості польської мови з окремими європейськими мовами. В силу цього запозичення можуть відбуватися без зміни способу запису із використанням питомих графем із мов-донорів. У першу чергу це стосується власних імені, географічних й інституційних назв, а в другу чергу – згаданих префіксів і частин мови, що мають великий дериваційний потенціал.

У новій редакції змін до правопису пропонується написання з великої літери всіх членів у назвах нагород, медалей, відзнак і почесних звань, наприклад: *Nagroda im. Jana Karłowicza, Nagroda Nobla, Nagroda Pulitzera,*

Nagroda Templetona, Nagroda Kioto, Literacka Nagroda Europy Środkowej Angelus, Nagroda Artystyczna Miasta Lublin, Nagroda Literacka Gdynia, Śląska Nagroda Jakości, Nagroda Rektora za Wybitne Osiągnięcia Naukowe, Nagroda Newsweeka im. Teresy Torańskiej, Nagroda Wielkiego Kalibru, Mistrz Mowy Polskiej, Ambasador Polsczyzny, Honorowy Obywatel Miasta Krakowa. Потреба врегулювання цього аспекту зумовлена наявністю складних назв, до яких входять як власні назви, так і умовні назви, в тому числі й різні частини мови у непрямих відмінках.

Схожа проблема існує в польській мові в аспекті написання назв місць надання послуг, гастрономічних і культурних закладів. Наявність родової назви викликає природне запитання щодо способу фіксації назви на письмі всіх членів назви. Розробники змін пропонують написання всіх членів назв згаданих місць і закладів із великої літери: *Karczma Słupska, Kawiarnia Literacka, Księgarnia Naukowa, Kino Charlie, Apteka pod Orłem, Bar Flisak, Hotel pod Różą, Hotel Campanile, Restauracja pod Żaglami, Winiarnia Bachus, Zajazd u Kmicica, Pierogarnia Krakowiacy, Pizzeria Napoli, Trattoria Santa Lucia, Restauracja Veganic, Teatr Rozmaitości, Teatr Wielki.*

Та сама зміна стосується і назв публічних місць, що містять вказівку на рід чи різновид конкретного місця. Сьогодні ці назви прийнято фіксувати на письмі історично, зберігаючи написання з малої літери в родовій назві, наприклад, *brama Floriańska*. До прийняття змін у 2026 року залишатиметься правильним написання таких назв, що вживаються у множині: *Aleje Ujazdowskie*, але *aleja Słowackiego*. За новою редакцією, отже, потрібно писати всі члени назв публічних місць з великої літери, наприклад: *Aleja Róż, Brama Warszawska, Plac Zbawiciela, Park Kościuszki, Kopiec Wandy, Kościół Mariacki, Pałac Staszica, Zamek Książ, Most Poniatowskiego, Pomnik Ofiar Getta, Cmentarz Rakowicki.* Важливо звернути увагу, що виняток ставитимуть назви вулиць: *ulica Józefa Piłsudskiego*.

Правопис польської мови передбачає запис назв морів, півостровів, островів, озер тощо в різні способи. Написання окремих членів цих назв було зумовлене формою головного члена. Якщо назва була представлена іменником в називному відмінку, то назва вважалася самостійною й записувалася з великої літери, а перший член визнавався за родову назву, яка відповідно записувалася з малої літери, наприклад, *morze Marmara, jezioro Gopło*. А проте за умови, якщо другий член назви був іменником в родовому відмінку або прикмет-

ником, родова назва визнавалася частиною назви й усі слова записувалися з великої літери: *Góra Kościuszki, Morze Bałtyckie*. У версії правопису польської мови, що ввійде в дію 2026 року, Рада польської мови пропонує записувати всі члени таких назв з великої літери без огляду на форми слів і їхню належність до частин мови: *Pustynia Gobi, Półwysep Jukatan, Wyspa Uznam*.

Схожа зміна стосується й назви комет: всі члени назв будуть писатися з великої літери. Наприклад, *Kometa Halleya, Kometa Enckiego*. До 1 січня 2026 року допускається написання слова «комета» з малої літери як родової назви, проте польський правопис передбачав написання з великої літери всіх членів назв небесних тіл і об'єктів – супутників, планет, галактик тощо.

У повідомленні Ради польської мови також міститься уточнення щодо «допущення в парах еквівалентних, подібних або однакових за звучанням слів, що зазвичай вживаються разом, три варіанти написання: через дефіс, напр., *tuż-tuż, trzask-prask, bij-zabij*; через кому, напр., *tuż, tuż; trzask, prask; bij, zabij*; окремо, напр., *tuż tuż; trzask prask; bij zabij*» (Komunikat Rady Języka Polskiego). Досі цей аспект правопису не був остаточно врегульований, а з 2026 року остаточно встановлено три версії написання, які вважаються однаково правильними.

Досі префікс *pół-* писався разом із загальними словами, які починаються з малої літери, наприклад, *półakord, półaksamitu*. У випадку, коли перед власною назвою вживається префікс *pół-*, то ці слова пишемо через дефіс, наприклад: *pół-Polak*. Якщо ж ми зіставляємо два слова з сегментом *pół-* і в результаті такого зіставлення створюємо одне ціле, то слово *pół* завжди відокремлюємо від решти слів пробілом, тобто *pół żartem, pół serio* або *pół Polak, pół Francuz*, якщо йдеться про одну й ту ж особу. З 2026 року друга частина правила буде скасована. Тому, незалежно від того, чи слово після *pół-* може вживатися самостійно, такі слова ми записуємо разом, а з власними назвами – через дефіс.

У новій редакції правопису прикметники із закінченням слова *-owski* завжди повинні записуватися як із малої, так і з великої літери. Наприклад, *Miłoszowa / miłoszowa*. Одним винятком залишаються назви, що утворені від імен на *-owy, -in (-yn), -ów*. Допускається написання таких слів з великої або малої літери без зміни значення. Це рідкоживані прикметники, які можна віднести до архаїзмів польської мови. Як і в випадку запису назв торгових марок чи назв мешканців певних населених пунктів, уніфікація написання може призвести до двозначності. Досі ці прикмет-

ники записувалися з великої літери: *Szekspirowski, Dantonowski*. Ключовим у диференціації написання було питання, яке ми можемо поставити до прикметника: «чий?» або «який?».

Впроваджується однозначне написання *nie-* з відмінюваними дієприкметниками без огляду на значеннєві інтерпретації дієслівного чи прикметникового характеру. Тобто без огляду на структурну роль дієприкметника, пишемо його разом з *nie-*: *nieoceniony, nieżyjący, praca nieoceniona przez komisję, obywatel nieżyjący w Polsce*.

Дуже важлива зміна стосується написання часток зі сполучниками. Запроваджується написання окремо часток *-by, -byś, -by, -byśmy, -byście* зі сполучниками. Досі згадані частки потрібно було записувати разом: *toby, boby, czybyśmy*. Вочевидь, з цього правила вилучені форми, які нагадують поєднання сполучника чи прислівника з часткою *-by*, які натомість мають самостійне значення, наприклад, *aby, ażeby, byleby, chociażby, choćby, czyżby, gdzieżby, gdyby, iżby, jakby, jakoby, jakżeby, niby, niżby, żeby*. Ця зміна спрощує освоєння польської графіки. Цей аспект правопису раніше викликав появу помилок на письму, тому зміну можна вважати узаконенням очевидної тенденції в мовній графіці.

Власні назви, що є торговими марками й раніше фіксувалися на письмі як із великої літери (якщо йшлося про марку, наприклад, *Toyota*), так і з малої (якщо йшлося про конкретний екземпляр продукції, наприклад, *toyota*), з 2026 року повинні записуватися з великої літери незалежно від контексту.

До введення змін у 2026 року назви мешканців планет, континентів, країн й історичних регіонів в польській мовній графіці записувалися з великої літери, наприклад, *Europejczyk, Chińczyk*. Проте назви мешканців менших географічних об'єктів – міст, сіл, районів міст – потрібно було записувати з малої літери, наприклад, *nowohucianin, krakowianin*. З 2026 року всі назви мешканців потрібно записувати з великої літери: *Warszawianin, Zgierzianin, Ochocianka, Mokotowianin, Nowohucianin, Chocholowianin*. Допускається альтернативний запис з малої або з великої літери неофіційних етнічних самоназв, наприклад, *kitajec* або *Kitajec, jugol* або *Jugol, angol* або *Angol, żabojad* або *Żabojad, szkop* або *Szkop, makaroniarz* або *Makaroniarz*.

Висновки. Нова редакція правопису польської мови в аспектах, які пропонує повідомлення Ради польської мови, демонструє важливих напрямків розвитку сучасної мови в умовах інформаційного суспільства, оптимізації засобів і посилення взаємних впливів між мовами. Передовсім, це потреба

створення умов, за яких навіть інтуїтивне володіння мовною графікою може бути підставою для правильного письма. Задля цього, в свою чергу, уніфікація окремих принципів написання слів дозволить мовцеві уникати помилок на письмі.

Входження в словник сучасної польської мови іншомовних слів, використання вже наявних запозичень з рисами різних епох і культурно-історичних ситуацій також зумовило зміни, що викладені в згаданому повідомленні Ради польської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bień J.S. Dwadzieścia lat Rady Języka Polskiego: uchwały ortograficzne a polszczyzna „poprawna, dobra, etyczna i estetyczna”. *Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza*, t. 24, nr 2, 2017, s. 254–301.
2. Komunikat Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN z dnia 10 października 2024 r. URL: https://rjp.pan.pl/?fbclid=IwY2xjawJiGuRleHRuA2FlbQIxMQABHtroiWftEqjFWwrJ24Rx_S-Dd7bi20OYguzmWOgN78q2ckAbNvKIIAWujOMA_aem_M0qaT5AFkEcNJjobV5XPNA (Дата звернення: 24.04.2025).
3. Malinowski M. *Ortografia polska. Kodyfikacja, reformy i zmiany pisowni (1830–2010) oraz jej recepcja*, Kraków 2018.
4. Markowski A. O potrzebie zmian ortografii nazw obiektów topograficznych, *Poradnik Językowy*, z. 3, 2023, s. 112–118.
5. Polański E. Reformy ortografii polskiej – wczoraj, dziś, jutro. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*, z. LX, 2004, s. 29–46.
6. Przybylska R., Przyczyna W. (red.), *Zasady pisowni słownictwa religijnego*, Tarnów 2004.
7. *Zasady pisowni i interpunkcji polskiej*. URL: https://rjp.pan.pl/images/stories/2-za%C5%82acznik_do_komunikatu_04-11rev1.pdf (Дата звернення: 24.04.2025).

REFERENCES

1. Bień J.S. (2017) Dwadzieścia lat Rady Języka Polskiego: uchwały ortograficzne a polszczyzna „poprawna, dobra, etyczna i estetyczna” [Twenty years of the Polish Language Council: orthographic resolutions and a «correct, good, ethical and aesthetic» Polish language]. *Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza*, t. 24, nr 2, 2017, s. 254–301. [in Polish].
2. Komunikat Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN z dnia 10 października 2024 r. (2024) [Communiqué of the Polish Language Council at the Presidium of the Polish Academy of Sciences of October 10, 2024] URL: https://rjp.pan.pl/?fbclid=IwY2xjawJiGuRleHRuA2FlbQIxMQABHtroiWftEqjFWwrJ24Rx_S-Dd7bi20OYguzmWOgN78q2ckAbNvKIIAWujOMA_aem_M0qaT5AFkEcNJjobV5XPNA (дата звернення: 24.04.2025). [in Polish].
3. Malinowski M. (2018) *Ortografia polska. Kodyfikacja, reformy i zmiany pisowni (1830–2010) oraz jej recepcja* [Polish Orthography. Codification, Reforms and Spelling Changes (1830–2010) and Its Reception]. Kraków 2018. [in Polish].
4. Markowski A. (2023) O potrzebie zmian ortografii nazw obiektów topograficznych. *Poradnik Językowy* [On the need to change the spelling of topographical object names. *Language Guide*]. z. 3, 2023, s. 112–118. [in Polish].
5. Polański E. (2004) Reformy ortografii polskiej – wczoraj, dziś, jutro [Reforms of Polish orthography – yesterday, today, tomorrow]. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*, z. LX, 2004, s. 29–46. [in Polish].
6. Przybylska R., Przyczyna W. (2024) *Zasady pisowni słownictwa religijnego* [Rules for spelling religious vocabulary]. Tarnów 2004. [in Polish].
7. *Zasady pisowni i interpunkcji polskiej* (2024) [Rules of Polish spelling and punctuation]. URL: https://rjp.pan.pl/images/stories/2-za%C5%82acznik_do_komunikatu_04-11rev1.pdf (дата звернення: 24.04.2025). [in Polish].